

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено сутність фінансової безпеки підприємства, досліджено загрози, що впливають на неї, розглянуто основні напрями підвищення рівня фінансової безпеки. Доведено, що одним із основних напрямів підвищення рівня фінансової безпеки є оптимізація податкової політики підприємства, що полягає у виборі найбільш ефективного варіанта сплати податків при альтернативних напрямках господарської діяльності й пов'язаних з нею операцій. Розглянуто основні етапи розробки податкової політики та визначено, що важливим аспектом податкової політики на підприємстві є податкове планування.

Ключові слова: податки, податкова політика, підприємство, фінансова безпека, оптимізація фінансової безпеки

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняних підприємств існує ціла низка фінансово-економічних проблем, вирішення яких вимагає нагальної розробки нових та вдосконалення вже існуючих форм, методів, інструментів і прийомів управління, спрямованих на підвищення ефективності діяльності. Саме тому актуальним є питання прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень, які забезпечили б належний рівень фінансової безпеки підприємства та його стійкий розвиток в умовах невизначеності та ризику. Особливого значення набуває проблема формування податкової політики підприємства, що полягає в підборі саме таких режимів оподаткування, які даватимуть змогу максимізувати суму чистого прибутку за чітко визначених параметрів податкового середовища та ринкової кон'юнктури. Складність нарахування податків та зборів, значний обсяг операцій з податкового обліку та складання звітності ускладнюють роботу керівних органів, знижують умотивованість підприємців. Саме тому забезпечення механізму удосконалення системи фінансової безпеки вітчизняних підприємств потребує перш за все формування та реалізації виваженої податкової політики й запровадження дієвих заходів і ефективних інструментів податкового впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам функціонування ефективного механізму податкового регулювання економіки та формування податкової політики присвячено праці як зарубіжних так і вітчизняні вчені-економісти, а саме: М. Портер, А. Аткинсон, А. Лаффер, М. Фрідмен, В. Геєць, А. Соколовська, Е. Фатхутдінов, С. Юрій.

Вирішенню окремих аспектів забезпечення фінансової безпеки підприємств присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Ареф'євої, Н. Ващенко, К. Горячевої, Л. Донця, А. Єпіфанова, М. Єрмошенка, С. Ілляшенка, Ю. Кіма, О. Пластуна та багатьох інших. Водночас, незважаючи на вагомий науковий доробок учених і практиків, проблеми щодо поглиблення теоретичних засад, визначення найефективніших методів і механізмів, а також розробки дієвих інструментів податкового впливу на фінансову безпеку підприємств залишаються не вирішеними. Тому здійснення наукових досліджень, спрямованих на забезпечення механізму удосконалення системи фінансової безпеки підприємств через оптимізацію податкового впливу є частиною науково-практичної задачі, що відповідає вимогам сучасної податкової реформи в Україні, що й обумовило актуальність дослідження, стало підґрунтям для визначення його мети.

Метою статті є визначення сутності фінансової безпеки підприємства, дослідження основних загроз фінансовій безпеці підприємства та визначення основних напрямків підвищення рівня фінансової безпеки

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах неоднозначного та складного періоду, що проходить економіка України в останні роки, підприємство як відкрита система функціонує у нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі, що породжує загрози

його ефективній діяльності та розвитку. Саме це зумовлює потребу у розробці прогресивних способів та методів управління підприємствами, при яких зміна чинників навколишнього середовища суттєво не впливала б на економічну діяльність суб'єктів господарювання. Недостатня увага до ролі та місця фінансової безпеки в системі управління підприємствами призводить до виникнення кризових явищ на підприємствах, ускладнює процес виходу з них та не дозволяє забезпечити відповідний рівень їх економічного зростання.

У сучасній економічній літературі поняття «фінансова безпека підприємства» як об'єкт управління розглядається відносно недавно. Проте в Україні комплексним дослідженням цього питання практично не займаються, приділяючи основну увагу проблемам фінансової безпеки держави та економічної безпеки підприємства.

Так, у процесі аналізу наукової літератури визначено, що в економічній теорії фінансову безпеку підприємства розглядають як правило у таких аспектах:

- як одну із складових економічної безпеки;
- як самостійний об'єкт управління;
- як складову фінансової безпеки держави.

На нашу думку, хоча фінансова безпека підприємства і є складним та багатоаспектним поняттям, проте її відокремлення від економічної безпеки підприємства є не виправданим, оскільки сутність фінансової безпеки підприємства тісно пов'язана з економічною сферою її прояву. Трагування фінансової безпеки підприємства як домінуючої та визначальної складової економічної безпеки підприємства сприятиме врахуванню їх взаємного впливу при визначенні збалансованих та узгоджених заходів, направлених на своєчасне виявлення та нейтралізацію потенційних загроз та небезпек. Значимість фінансової безпеки підприємства обґрунтовується, насамперед, самою сутністю підприємства, тобто господарською діяльністю, яка спрямована на отримання максимального прибутку або підприємницького доходу. Крім того, саме фінансові результати та фінансовий стан підприємства характеризують його спроможність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі та адаптуватися до існуючого ринкового механізму [1, с.80].

Фінансова безпека підприємства - це процес досягнення певного стану підприємства, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, оптимальною структурою джерел фінансування, забезпеченням раціонального залучення, розміщення і використання капіталу та дозволяє підприємству продуктивно функціонувати у теперішньому і майбутніх періодах.

Забезпечення фінансової безпеки вимагає створення на підприємстві власної системи безпеки, що орієнтована на своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів підприємства та досягнення ним основної мети діяльності.

Об'єктом фінансової безпеки підприємства є його фінансова діяльність, безпеку якої необхідно забезпечити. Суб'єктом фінансової безпеки є керівництво підприємства і його персонал. Предметом фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки як реалізація принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, яка спрямована на об'єкти фінансової безпеки [2, с. 65].

Найважливішою вихідною передумовою формування системи фінансової безпеки підприємства є ідентифікація загроз. Від того, наскільки точно і повно визначений перелік загроз, що впливають на її складові, рівень інтенсивності їх прояву і можливого збитку, залежить ефективність побудови всієї системи фінансової безпеки підприємства [3, с. 49]. На основі аналізу фахової економічної літератури, вважаємо за доцільне виділяти зовнішні та внутрішні загрози, що дозволить швидко та якісно їх ідентифікувати, визначати рівень впливу на фінансову безпеку підприємства та вчасно вживати заходів для їх нейтралізації, усунення або мінімізації. До зовнішніх загроз відносимо дії, явища або процеси, що не залежать від діяльності підприємства, до внутрішніх – дії (навмисні або необережні), явища

або процеси, які безпосередньо залежать від діяльності підприємства та можуть потенційно нанести збитки підприємству (рис. 1).

Рис. 1. Основні загрози фінансовій безпеці підприємства

Цілями забезпечення фінансової безпеки є попередження можливих загроз та негативних впливів на фінансово-економічну діяльність підприємства та досягнення максимальної стабільності його функціонування.

Основними напрямками підвищення рівня фінансової безпеки є:

- 1) створення системи ефективного реагування на фінансові ризики і загрози, їх вчасна оцінка та розробка системи заходів щодо їх нейтралізації та зменшення можливих фінансових втрат;
- 2) створення надійної системи фінансового забезпечення господарської діяльності підприємства;
- 3) створення фінансових резервів і умов для ефективного акумулювання фінансових ресурсів з різних джерел;
- 4) здійснення економічних, фінансових, організаційних та управлінських заходів, спрямованих на забезпечення відповідного рівня: доходності; прибутковості; платоспроможності; ліквідності; фінансової стійкості; фінансової незалежності;
- 5) оптимізація грошових потоків та забезпечення стабільного зростання вартості підприємства [4, с. 111].
- 6) розробка та реалізація ефективної фінансової стратегії підприємства;
- 7) оптимізація податкової політики підприємства.

Таким чином, одним із основних напрямків підвищення рівня фінансової безпеки є оптимізація податкової політики підприємства, що на нашу думку, є особливо актуальним у період реформування та трансформації податкової системи країни.

Податкова політика підприємства – це складова частина фінансової стратегії підприємства, яка полягає у виборі найбільш ефективних варіантів здійснення податкових платежів за наявності альтернативних варіантів його господарської діяльності [5, с. 205].

Важливим елементом організації податкової політики є вибір підприємством тієї системи оподаткування, яка буде найбільш прийнятною для його форми власності, організаційної форми, видів та напрямів діяльності, що найбільше відповідатиме фінансовим цілям підприємства, оскільки від правильного вибору системи оподаткування залежатиме і розмір чистого прибутку, який підприємство матиме у своєму розпорядженні.

Загалом, процес розробки податкової політики відбувається в кілька етапів, кожний з яких має свою мету, завдання та форми реалізації. Виділяють такі основні етапи:

1. Дослідження стану фінансово-господарської діяльності підприємства та існуючих механізмів сплати податків; аналіз поточної ситуації зі сплати податків, наявність заборгованості перед бюджетом, її строк, оцінка можливостей погашення.
2. Визначення пріоритетних напрямків розвитку виробництва та можливості зниження оподаткування; виділення пріоритетних галузей чи видів продукції; аналіз можливостей зниження оподаткування в цих галузях. Як відомо, розмір сплати більшості податків визначається обсягами діяльності. Також необхідно ретельно проаналізувати виробничу стратегію підприємства на предмет можливості зниження обсягів оподаткування.
3. Розробка альтернатив сплати податків складання податкового календаря, оцінка можливостей застосування податкових пільг; порівняння економії від застосування кожного з варіантів з витратами, які він тягне за собою.
4. Вибір оптимальної схеми оподаткування з позицій мінімізації податкових платежів та покращення фінансового стану.
5. Пошук можливостей відстрочення податкових платежів законним шляхом на максимально тривалий термін.
6. Контроль за виконанням податкової політики та оперативне її коригування у процесі фінансового оздоровлення; контроль за своєчасністю нарахування податків та їх сплатою у строк.
7. Оцінка ефективності податкової політики з позицій прибутковості підприємства та досягнення мети санації. Для оцінки ефективності податкової політики варто застосовувати загальновідомі показники для оцінки податкового навантаження на підприємство до та після здійснення заходів оптимізації податкової політики та податкового планування [6, с. 309].

Важливим аспектом податкової політики на підприємстві є податкове планування. Податкове планування - це сукупність законних цілеспрямованих дій платника податків, пов'язаних з використанням методів та способів, а також всіх наданих законами пільг та звільнень від оподаткування з метою оптимізації податкових зобов'язань. Податкове планування, це не ухилення від сплати податків, а діяльність підприємства в законодавчому полі. Оптимізація податкових зобов'язань легітимним шляхом - це основна мета податкового планування. Основними інструментами податкового планування є: облікова політика підприємства; правильне визначення обсягів оподатковуваних операцій, податкових зобов'язань та податкового кредиту; правильність застосування ставок оподаткування та можливість використання пільг, визначених законодавством, відповідно до специфіки діяльності підприємства;) побудова належних договірних відносин підприємства зі своїми контрагентами в рамках дії господарських договорів [7 с. 341].

Отже, від того, наскільки правильно прораховуються всі ризики і податкові наслідки господарських операцій, залежить успішність діяльності підприємства та рівень його фінансової безпеки.

Список використаних джерел:

1. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства/ Л. І. Донець, Н. В. Ващенко – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
2. Горячева К. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – К. – 2003. – № 8. – С. 65–67.
3. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
4. Воробйов Ю.М. Фінансова безпека будівельних підприємств : монографія / Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013. – 180 с.
5. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника – Центр, 1998. – 480 с.
6. Руденко Є.М. Формування податкової політики підприємства в процесі здійснення фінансової санації / Є.М. Руденко // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3 (13). – С. 305-309
7. Кузьменко Г. І. Організація податкової політики підприємства відповідно до вимог чинного законодавства / Г. І. Кузьменко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки . - 2011. - Вип. 20(1). - С. 337-344

Matviichuk L., Olijnyk L. Taxation policy as optimization instrument of enterprise's financial security.

The article explains the purpose of financial security, investigated the threats affecting it, the basic ways to increase the level of financial security. It is proved that one of the main ways of increasing the level of financial security is to optimize the tax policy of the company, which is to select the most effective option taxes in alternative lines of business and related operations. The main stages of tax policy and determined that an important aspect of tax policy at the company is tax planning.

Key words: taxes, tax policy, enterprise, financial security, optimization of financial security